

eul_wid: qmm-ay

Γαληνὸς ὁ Περγαμηνὸς · Galen of Pergamon

Commentaries-Plato's Timaeus Fragments

Σχόλια εἰς τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Πλάτωνος Τιμαίου

Period: Ῥωμαϊκὴ [Roman](#)
Dialect: Ἀττικίζουσα τεχνικὴ [Atticizing Technical](#)
Domain: Ἱατρικὴ [Medicine](#)
Format: Πραγματεία [Treatise](#)

- ¹ <ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ Α ΑΥΤΟΣ ΕΓΡΑΨΕ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΤΙΜΑΙΩΙ ΙΑΤΡΙΚΩΣ ΕΙΡΗΜΕΝΩΝ> ὅτι, ὡς φησιν ὁ Γαληνός, σύγγραμμά τι γέγραφεν ὁ Ἀριστοτέλης κατὰ γεωμετρικὰς ἀποδείξεις ὀπτικόν, ἐν ᾧ πάντα τὰ κατὰ τὰς ἀπὸ τῆς ὀψεως ἐπὶ τὰ ὑποκειμένα φερομένας ἀκτῖνας ἀνακλόμενα{ς} αἰτιολογεῖ γίνεσθαι. τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον τῆς αἰτιολογίας φυλάττει καὶ τοῖς προβλήμασιν.
- ² ὅτι διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ ὑγρόν τέ ἐστι καὶ ῥυτόν, ἡ δὲ γῆ βαρεῖα καὶ σκληρά, τὸ δὲ πῦρ ἄνω τε φέρεται καὶ καίει, μαλακώτατος δὲ καὶ εὐαλλοιότατός ἐστιν ὁ ἀήρ, ἐπισκεπτόμενος ὁ Πλάτων εἰς τὰς τῶν στερεωτέρων σχημάτων φύσεις ἀνήνεγκεν, ἐξ ὧν βούλεται συγκεῖσθαι ταυτὶ τὰ στοιχεῖα τὰ αἰσθητά, καὶ ἀναλύων γε ταῦτα καὶ δεικνὺς ἕτερα στοιχεῖα τούτων ὑπάρχειν, οὐδ' αὐτὸς ἠδυνήθη ἀνελθεῖν μέχρι παντός. τὰς γὰρ ἔτι τούτων ἀρχὰς ἄνωθεν ἔφη θεὸν εἰδέναι καὶ ἀνδρῶν, ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος εἴη.
- ³ ὅτι ὁμοιομερῆ καλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης τὰ κατὰ <τὴν> πρώτην σύστασιν ἐκ τῶν στοιχείων γεγονότα, τὴν σάρκα, τὴν πιμελήν, τὸ νεῦρον καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. δευτέρα δὲ ἐκ τούτων σύνθεσις ἡ τῶν ὀργανικῶν ἐστίν, ὀφθαλμοῦ καὶ γλώττης καὶ ἐγκεφάλου καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐστὶ, καὶ τρίτη τις ἐκ τῶν ὀργανικῶν σύνθεσις ἡ ἅπαντος τοῦ σώματος.
- ⁴ ὅτι τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν δύο ἔχειν ἐν αὐτῷ περιόδους ὁ Πλάτων φησί· τὴν τε τοῦ ταύτου καὶ τὴν τοῦ ἐτέρου. καὶ ταύτας ἔχειν φησὶ καὶ τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν, μῦριόν πως οὖσαν τῆς τοῦ παντός οὐσίας, ἐτέρας δὲ δύο ψυχὰς ὑπὸ τῶν διαπλασσόντων ἡμᾶς ἅμα τῇ διαπλάσει συγγενηθῆναι θνητάς, ὧν τὴν μὲν ἐτέραν ὀνομάζει θυμοειδῆ, τὴν δὲ ἐτέραν ἐπιθυμητικὴν, οἰκίζειν δὲ τὴν μὲν ἐν καρδίᾳ, τὴν δὲ ἐν ἥπατι.
- ⁵ ὅτι ταύτου περιόδον ὀνομάζει τὴν τῶν ἀπλανῶν, οὕτω <δὲ> λέγων, σώματα δὲ αὐτῶν ἐκάστω ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς, τὴν {δὲ} τοῦ Ζωδιακοῦ θατέρου.
- ⁶ ὅτι ὅπως μὲν ἡ ἀσώματος ψυχὴ τὴν πρὸς τὸ σῶμα ποινωνίαν (ἐδέξατο,) ἐκτήσατο, καὶ καθ' ὃν τινὰ τρόπον ἐνεδέθη, καὶ πηνίκα δὲ μάλιστα τοῦτο ἔπαθε, πότερον ἅμα τῷ κυθηθῆναι τὸ κυθὲν ἢ κατὰ τὴν πρώτην σύλληψιν ἢ κατὰ τινὰ μεταξὺ χρόνον, οὐδ' αὐτοῖς τοῖς Πλατωνικοῖς ὡμολόγηται. οὕτω δὲ μόνον ὁ Πλάτων φησί· τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα καὶ ἀπόρρυτον, αἱ δ' εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν οὔτε ἐκράτουν οὔτε ἐκρατοῦντο, βίᾳ δ' ἐφέροντο καὶ ἔφερον. τοῦτο δὲ οὕτως εἶπε διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς οὐσίας, ἐξ

ἥς ἐγένετο τὸ σῶμα, τὴν μὲν πρώτην σύστασιν ἐκ καταμηνίου καὶ σπέρματος ἔχον, ἀποκυθὲν δὲ τοῖς νεωστὶ πηγνυμένοις τυροῖς παραπλήσιον. ἐπεὶ δὲ θερμότητα σύμφυτον ἀναγκαῖον ἦν ὑπάρχειν αὐτῷ, ταύτῃ δὲ εἶπε τὸ διαφορεῖσθαι τὴν μειγμένην οὐσίαν ὑγρὰν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἦν, ὅπως μὴ φθαρεῖν τὸ σῶμα, προνοήσασθαι τοὺς ἐπιμειγνύντας αὐτὸ θεοὺς ἐπιρροὴν ἐτέρας οὐσίας ἀντὶ τῆς ἀπολομένης.

- 7 ὅτι ἐν τῇ κῆσει μόνῃ ἡ ἐπιθυμητικὴ ἐναργῶς φαίνεται, ὡς ζητεῖσθαι πότερον ὡς φυτὸν ἢ ζῶον ἤδη διοικεῖται τὸ ἔμβρυον. μετὰ δὲ τὴν ἀποκύψιν θυμοῦ τι μέτεστιν αὐτῷ, λογικὸν δὲ τι ἔργον οὐχ ὁράται. τούτου δὲ αἰτίαν εἶναι φησιν ὁ Πλάτων τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος, καὶ δηλοῦσι τοῦτο τῶν μὲν ὑγιαίνοντων οἱ μεθύοντες, τῶν δὲ ἀρρωστούντων οἱ τοῖς ὑγροῖς πάθεσι καταληφθέντες, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ὁ καλούμενος λήθαργος. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τούτων ἐναργῶς φαίνεται ναρκώδης τε καὶ ἀργὸς ἡ λογικὴ ψυχὴ πρὸς τὰς ἰδίας ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ μετρίως ὑγρανθῇ, βραδύτερα μὲν νοῆσαι, καταφερομένη δὲ εἰς ὕπνον ὁράται.
- 8 ὅτι τὸ αἷμα καὶ τὸ φλέγμα ἂν πλεονάσωσι ποτε κατὰ τὸ σῶμα, βραδεῖς καὶ νωθροὺς καὶ ὑπνώδους ἀποτελοῦσιν, ὥσπερ πάλιν αὐξηθείσης τῆς χολῆς ἄγρυπνοί τε καὶ φροντισταὶ γίνονται καὶ εἰ ἀμέτρως αὐξηθείη, φρενετικοί.
- 9 ὅτι ταῦτα μὲν ἰατρικὰ τις ἂν εἴποι τεκμήρια τοῦ τὴν λογικὴν ψυχὴν ὑγρῷ σώματι κεραννυμένην εἰς τὰς οἰκείας ἐνεργείας βλάπτεσθαι, θεωρητικὸς δὲ φιλόσοφος τὴν αἰτίαν πειραθεὶς εἰπεῖν, ὁ μὲν αὐγοειδῇ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν εἶναι φάσκων, πρόχειρον τὸν τῆς αἰτίας δώσει λογισμόν, ἐναντιωτάτῃ γὰρ αὐγῇ ἐστὶν ἡ τῆς ὑγρότητος φύσις· εἰς ὅσον γὰρ ἀποχωρεῖ τῆς οἰκείας, εἰς τοσοῦτον καὶ τῶν ἐνεργειῶν ταύτης ἀφίσταται. διὸ καὶ καλῶς ὑφ' Ἡρακλείτου δοκεῖ λελέχθαι· ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη. καὶ διὰ τοῦτο δὴ καὶ τὴν δίαιταν οἱ φιλόσοφοι κελεύουσιν ἡμᾶς ποιεῖσθαι διὰ ποσότητός τε καὶ ποιότητος ἐδεσμάτων τοιαύτης τε καὶ τοσαύτης. ἂν δ' ἀσώματόν τις τὴν ψυχὴν εἶναι λέγῃ καθάπερ ὁ Πλάτων, ἀλλ' ὅχημά τι δίδωσιν αὐτῇ αὐγοειδές. διὰ τούτου τοίνυν τῆς κοινωνίας αὐτῇ πρὸς τὰ τῶν νεογενῶν σώματα γινομένης, διὰ τούτου καὶ τὰ τῆς βλάβης ἔπεται, κινήσεις γὰρ ἐχούσης τῆς λογικῆς τεταγμένης. ὅταν <δὲ> ὑγρότης ἀτάκτως κινουμένη παραποδίζηται πῶς αὐτάς, ἀναγκαῖόν ἐστι εἰς ταραχὴν καὶ στάσιν ἀφικέσθαι τὸ διοικούμενον ὑπ' ἀμφοῖν σῶμα, ποτὲ μὲν τῆς ψυχῆς κρατούσης, ποτὲ δὲ τῆς ὑγρότητος. εἰ μὲν οὖν ἡ ψυχὴ τελέως ἐνικήσει, τεταγμένης ἴσχει τὰς κινήσεις, ἐὰν δὲ ἡ ὑγρότης, ἀτάκτους ἀπάσας, ὁποῖαι κατὰ σπασμούς καὶ παλμούς γίνονται. καὶ ἐπὶ πλέον δὲ κρατήσῃ, λήθαργοί τε καὶ ἀποπληξίαι καταλαμβάνουσι τὸ ζῶον.
- 10 ὅτι ἀκριβῶς τεταγμένη κίνησις ἡ κυκλοφορικὴ πάντως ἐστίν, ἣν τὸ φρονιμώτατον ἐκτήσατο σῶμα, τῶν δὲ ἄλλων οὐδεμία μὲν ἀκριβῶς ἀρίστη, παμπόλλῃ δὲ ἐν αὐταῖς διαφορὰ κατὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ ἥττον. οὐ γὰρ δὴ τούτῳ μόνον ἄτακτος ἡ κίνησις τῆς ζωῆς, εἰ παραβάλοι τις αὐτὴν τῇ κατὰ τὸν οὐρανὸν κινήσει, ὅτι πρὸς τοὺς ἐναντίους γίνεται τόπους, εἴ γε δὴ τὸ μὲν ὀπισθεν τῷ πρόσθεν, τὸ δὲ ἄνω τῷ κάτω, τὸ δὲ εἰς δεξιὰν τῷ εἰς ἀριστεράν, κατὰ τοὺς ἐναντίους ἀποτελεῖται τόπους, ἀλλὰ καὶ διότι κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς τόπους, οὐ κατ' εὐθείαν μίαν γραμμὴν, αἱ κινήσεις γίνονται, καθ' ἣν τὸ πρόσθεν ἐνηνεγμένον αὐθις ὀπίσω πάλιν δραμοῦν ἐνεχθήσεται. ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον οὐ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπανέρχεται πρὸς τὸ πλάγιον ἐκτρεπόμενον, ἐν ᾗ κατὰ τὸ μᾶλλον τε καὶ τὸ ἥττον, εἰς ἀριθμὸν ἐκτείνεται παράπολυν.
- 11 ὅτι μὲν ὑπὸ τῆς ὑγρότητος αἱ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐνεργεῖαι βλάπτονται, δεδήλωται πρόσθεν· πῶς δὲ ἐν τῷ σώματι νοήσει τις δύο περιόδους εἶναι, τὴν μὲν ἐτέραν ἀνάλογον τῇ τῶν ἀπλανῶν σφαίρᾳ, τὴν δὲ ἐτέραν τῇ τοῦ Ζωδιακοῦ, χαλεπὸν εὐρεῖν, πλὴν εἰ περιόδους ἀξιώσει τις λέγειν αὐτὸν οὐ τὰς κινήσεις ἀλλὰ τὰς οὐσίας, αἷς αἱ περίοδοι συμβεβήκασιν. <ὅτι γὰρ αἱ

περίοδοι ἀμερίσταις τε καὶ σκεδασταῖς οὐσίαις συμβεβήκασιν, > ἐν αἷς ὅπως ἐπιστῆμαί τε καὶ δόξαι ἥνωνται, διήλθεν ὁ Πλάτων πρὸ τῆς ῥήσεως τῆς νῦν. οὕτω γὰρ μόνως ἐπινοῆσαι δυνατὸν εἶναι τινὰς κατὰ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν οὐσίας, ὁμοίας ταῖς κατὰ τὸν οὐρανόν, ἐν αἷς συνίστανται δόξαι τε καὶ ἐπιστῆμαι καὶ αἰσθήσεις καὶ νοῦς ὁ κατ' ἐνέργειαν. ὁ μὴν γὰρ καθ' ἑξίν τε καὶ δύναμιν ἔστι διὰ παντὸς ἐν αὐταῖς, εἴπερ γε καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν.

12 ὅτι ἐπιρρεῖ αἷμα παντὶ τῷ σώματι χάριν μὲν τοῦ τρέφεσθαι μόνον τῷ μηκέτι αὐξανομένῳ, πρὸς τούτῳ δὲ καὶ διὰ τὴν αὕξιν τοῖς παισὶ. δι' ἣν ὑγρότητα διὰ παντὸς μὲν ἐμποδίζεσθαι συμβαίνει τὴν ψυχὴν, μάλιστα δὲ τοῖς νεογενέσιν. ὅτι δὲ ἐμποδίζεται μέχρι ἂν ἐν τῷ σώματι περιέχεται, πολλαχόθεν καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων καὶ ἄλλοι τῶν φιλοσόφων εἰρήκασιν, ἀδύνατον εἶναι λέγοντες ἀκριβοῦς ἀληθείας τε καὶ σοφίας, οἷα παρὰ θεοῖς ἔστι, τυχεῖν ἡμᾶς ζῶντας. καί μοι δοκοῦσιν τὴν ὑγρότητα ταύτην οἱ παλαιότατοι τῶν θεολόγων αἰνίττεσθαι τὸ τῆς λήθης πόμα φάσκοντες πίνειν τὰς ψυχὰς ἐνδουόμενας τῷ σώματι μετὰ δὲ τὴν πρώτην γένεσιν ἄχρι γήρως ἐσχάτου ξηρότερον ἑαυτοῦ γίνεται τὸ σῶμα, τουτέστιν αὐτὰ τὰ στερεὰ μόρια. τὰ γὰρ ἐν ταῖς εὐρυχωρίαις τῶν ἀγγείων ὑγρὰ περιεχόμενα μόνον πλεονάζει τοῖς γέρονσιν, ὅσοι μὴ καλῶς διαιτῶνται.

13A ὅτι οἱ μὴ τρεῖς εἶναι γενικὰς δυνάμεις ἢ οὐσίας τὰς διοικούσας ἡμῖν συγχωροῦντες, ἀλλ' ὑποτιθέμενοι μίαν εἶναι τὴν λογικὴν μόνην, οὐδὲ ταύτην ἐν τῇ κεφαλῇ περιεχομένην λέγουσι· δύο πρὸς τοῦτο χρώμενοι λήμμασιν, ὧν τὸ μὲν ἕτερον ἀληθές, τὸ κατὰ τὴν οὐσίαν τοῦ ζητουμένου πράγματος ὑπάρχον· καὶ συγχωρεῖται τὸ ἔνθα τῶν νεύρων ἡ ἀρχή, ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικόν. τὸ δὲ ἕτερον προσλαμβάνουσι ψευδῶς, τὸ ἐν καρδίᾳ δὲ τῶν νεύρων ἡ ἀρχή. τοῦτο γὰρ ἐξ ἀνατομῆς χρή διαγνῶναι τοῖς ὀφθαλμοῖς θεώμενον, οὐ τῷ λογισμῷ.

13B ὅτι δὲ καλῶς εἴρηται τὸ πρότερον, ἐντεῦθεν δῆλον· ἅμα γὰρ τῷ διατμηθῆναι τι νεῦρον εὐθὺς ἀκίνητον γίνεται τὸ μέρος, εἰς δὲ τὸ νεῦρον διασπείρεται, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ ἀναίσθητον. ἀφικνουμένων δὲ εἰς ἕκαστον μόριον ἄλλων δυοῖν ὁγάνων φυσικῶν, ἀρτηρίας καὶ φλεβός, οὐδέτερον αὐτῶν οὔτε διατμηθὲν τῶν ἄλλων, οὔτε βρόχῳ διαληφθὲν, ἀναίσθητον ἢ ἀκίνητον ἐργάζεται τὸ μόριον. ἐξ ὧν δῆλον ὑπὸ μόνων τῶν νεύρων αἰσθητικὰ γίνεσθαι καὶ κινητικὰ τὰ κατὰ προαίρεσιν τοῦ ζῶου κινούμενα μόρια.

14 ὅτι ἀπὸ <τοῦ> ἐγκεφάλου πάντα φαίνεται τὰ κατὰ τὸ ζῶον νεῦρα τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, ἀφ' ὧν καὶ εἰς τὴν καρδίαν ἀποφύσεις μικραὶ παραγίνονται. καὶ γὰρ καὶ ταύτην ἔδει μετασχεῖν τῆς ἄνωθεν ἀρχῆς ὑπηρετήσιν ταύτῃ μέλλουσιν, ὡς ἐξῆς δειχθήσεται.

14 συνδέσμους δὲ τινὰς ἔχουσα φαίνεται λεπτοὺς καὶ ἀνόμους κατὰ τὰς ἐνφύσεις τῶν ὑμένων, οὓς Ἀριστοτέλης ἰδὼν ὥθη νεῦρα κατὰ τὴν καρδίαν ὑπάρχειν οὐκ εἰδώς, ὅτι τὸ μὲν νεῦρον αἰσθητικώτατόν ἐστιν, ὁ σύνδεσμος δὲ ἀναισθητότατος. οἱ τένοντες δὲ νευρώδεις τελευταὶ μυῶν ὄντες ἐν τῷ μεταξὺ νεύρων τε καὶ συνδέσμων τὴν φύσιν ἔχουσιν. εἰ δὲ καὶ νεῦρά τις αὐτῷ συγχωρήσει τοὺς κατὰ τὴν καρδίαν συνδέσμους ὑπάρχειν, ἀλλ' οὐδὲν γε φαίνεται πρὸς οὐδὲν μέρος τοῦ σώματος ἀπ' αὐτῶν φερόμενον, ὡς ἀπ' ἐγκεφάλου τε καὶ νωτιαίου πρὸς ἅπαντα. τοσούτου δὲ δεῖται νεύρων ἀρχὴν κατὰ τὴν καρδίαν ὑπάρχειν, ὥστε καὶ τῶν παραγινόμενων εἰς αὐτὴν νευρίων σμικροτάτων οὐδὲν ὁρᾶται σχιζόμενον εἰς ἅπασαν αὐτήν, ὡς ἐπ' ἄλλων παμπόλλων φαίνεται μορίων. ἀλλ' εὐθὺς ἅμα τῷ πρώτῳ ἐκφῦναι τελέως ἐκφεύγει τὴν αἴσθησιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν μεγίστων ὁρᾶται ζῶων.

15 ὅτι τὸ τρέφεσθαι καὶ αὐξάνεσθαι καὶ ζῆν ἄχρι περ ἂν ἡ τοῦ σώματος ἀντέχη σύστασις, οὐδὲν ἦττον ἡμῖν ὑπάρχει κακείνοις. ὁ δὲ νοῦς μόνος ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν θεϊότητος. ὅτι δὲ καὶ δεσπόζει τοῦ ζῶου παντός, εὐδηλὸν ἐστὶν ἐκ τοῦ τὴν καθ' ὁρμὴν κίνησιν ὑπ' αὐτοῦ γίνεσθαι. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτε χρή κινηθῆναι, κρῖναι χρή τὸν λογισμόν, εἴτα διὰ τῶν νεύρων ὡς δι' ἰνῶν κινήσαι

τὰ μόρια τοῦ σώματος. αὐτὸς οὖν ἐστὶν ὁ πασῶν τῶν κατὰ τὸ ζῶον [καθ' ὁρμὴν κινήσεων καὶ αἰσθήσεων] ἡγεμὼν τε καὶ ἄρχων, ὃ καὶ πᾶν τὸ σῶμα παρέδωκεν ὑπηρεσίαν αὐτῷ ξυναθροίσαντες οἱ θεοί.

- 17 ὅτι ὅσον μὲν ἐπὶ τὸ τὴν λογιστικὴν ψυχὴν ἐνδεδέσθαι θνητῷ σώματι, τὴν κεφαλὴν ἥρκει διαπλασθῆναι μόνον· καὶ μάλιστα ὅτι τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα κατ' αὐτὴν ἐγένοντο προσήκοντα. τὴν δὲ κατὰ τόπον κίνησιν, πῶς ἂν τὸ ζῶον ἥνυεν, εἰ μὴ πρῶτον μὲν ἔσχε μήκος τὸ σῶμα, δεύτερον δὲ ὄργανα τὰ βαστάζοντά τε τὸ μήκος τοῦτο καὶ κινουντα; ὅτι ὁ Πλάτων πᾶσαν ἰδέαν <τῶν> λόγων ἐπεδείξατο, κάλλιστα ποιεῖν δυνάμενος. καὶ δὴ καὶ ποιητικωτέραις ἔστιν οὗ χρήται λέξεσι, δεῖξαι θέλων, ὅτι καὶ τὸ τοιοῦτον τῆς ἐρμηνείας εἶδος, ὃ καλοῦσιν οἱ μὲν περιττόν, οἱ δὲ ὑψηλόν, ἱκανὸς ἦν μεταχειρίζεσθαι. οὐ μὴν Σωκράτης χρώμενον αὐτῷ πεποίηκεν. ἐξ οὗ δὴλός ἐστι τὸ μὲν ἀκριβῶς κατὰ φύσιν τῆς ἐρμηνείας εἶδος ἐκείνῳ φυλάξας. τὸ περιττόν δὲ ἐτέρως προσενείμας πάντων μέντοι τῶν ἄλλων ὧν μέμνηται σοφιστῶν τὴν ἰδέαν τῆς ἐρμηνείας ἐμιμήσατο, δηλώσας ἐν τῷδε χρῆσθαι μὲν αὐτῇ δυνάμενον ἑαυτόν, οὐκ ἀξίαν δὲ δήπου Σωκράτους νομίζοντα.
- 18 ὅτι πυρὸς γένη πολλὰ γέγονε κατὰ Πλάτωνα, οἷον φλοῦξ τό τε ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπὸν, ὃ καίει μὲν οὐ, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασι παρέχει, τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης ἐν τοῖς διαπύροις καταλειπόμενον αὐτοῦ. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν λόγον καὶ τοῦ πυρὸς αὐτοῦ φυλάττων τις τὴν κατὰ τὸ καίειν ἔννοϊαν δυνήσεται λέγειν καὶ τὴν αὐγὴν ἔχειν μὲν τινα θερμότητα, διὰ δὲ τὸ λελεπτύνθαι μὴ καίειν ἡμῶν τὰ σώματα. διέρχεται γὰρ ἡ λεπτομερὴς οὐσία διὰ τῶν ἀραιῶν σωμάτων, ὥς ἂν εἴποι τις, ἀψαυστὶ χωρὶς τοῦ διακρίνειν αὐτὰ καὶ λυπεῖν.
- 19 ὅτι εἴπερ ὁμοιοπαθὲς ἐστὶ κατὰ Πλάτωνα τὸ περιεχόμενον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῷ τῆς ἡμέρας φωτὶ καὶ πρὸς τούτῳ γε τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἔχον αὐτῷ, δι' ἣν καὶ ὁμοιοπαθὲς ἐστὶν, ἀλλοιωθήσεται γε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀμφοτέρω πρὸς τῶν οἰκείων αἰσθητῶν, ἅπερ ἐστὶν αἱ χροαί, τῆς τε ἀλλοιώσεως αἴσθησιν ἔξει. κοινὸν γὰρ τοῦτο πασῶν ἐστὶ τῶν αἰσθήσεων, ὅσαι κατὰ δύναμιν λέγονται· τὸ τῶν ὀργάνων ἀλλοιουμένων ὑπὸ τῶν οἰκείων αἰσθητῶν αἰσθάνεσθαι τὸ ζῶον, αἰσθητικὴν ἔχον ἐν τοῖς ὀργάνοις δύναμιν. ὥς εἴ γε τὸ μὲν ἀλλοιοῦσθαι τοῖς ὀργάνοις τῶν αἰσθήσεων ὑπάρχοι, τὸ δὲ διαγνωστικὸν τῆς ἀλλοιώσεως μὴ παρείη, πλεόν οὐδὲν ἔξει τὸ ζῶον εἰς τὴν τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων γνῶσιν.
- 20 ὅτι γελοιώτατοί εἰσιν οἱ τὸ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πνεῦμα ἀγγοειδὲς τε καὶ φωτοειδὲς εἶναι συγχωροῦντες, ἀφαιρούμενοι δὲ τὸν ἥλιον αἰσθήσεως ὀπτικῆς.
- 21 ὅτι δι' ὅλου τοῦ κόσμου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διεληλυθέναι φησὶ ὁ Πλάτων λέγων οὕτω· ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεῖς διὰ παντὸς ἔτεινεν. εἴπερ οὖν διὰ παντός φησι τοῦ κόσμου τετάσθαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, πολὺ δήπου μᾶλλον διὰ τοῦ ἡλίου.
- 22 ὅτι τὸ ἐκπίπτον τῶν ὀφθαλμῶν ἀγγοειδὲς πνεῦμα πληττον τὸν περίξ ἀέρα μεταβάλλει <αὐτὸν> πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ποιότητα, καθάπερ ὁ ἥλιος τὸν ἀέρα τῆς ἀλλοιώσεως κατ' εὐθείας γραμμὰς γινομένης. ὅταν μὲν οὖν λαμπρὸν ᾖ τὸ αἰσθητόν, ὥς ἀλλοιοῦν καὶ αὐτὸ τὸν ἑαυτοῦ περίξ ἀέρα, συνάπτει τὴν ἀλλοίωσιν τῇ γιγνομένη διὰ τοῦ παρ' ἡμῶν ἐκρέοντος ἀγγοειδοῦς πνεύματος, ὅταν γε μὴ πολὺ τὸ μέσον ἡμῶν τε καὶ ἐκείνου διάστημα τυγχάνῃ καὶ ταύτην ἰσχυρὴν ὁδὸν ἢ αἴσθησις. ὅταν δὲ μὴ τὸ κατὰ τὸν περίξ ἀέρα ᾖ φωτοειδὲς, ἀλλοιοῦται τε καὶ κατασβέννυται τὸ παρ' ἡμῶν ἐκρέον.
- 23 ὅτι μεταβολὴ ταχεῖα τοῦ περίξ ἀέρος, ὅταν γε ᾖ πεφωτισμένος ὑπὸ τῶν χρωμάτων, γίνεται. καὶ τούτων γέ ἐστιν πρῶτως ἡ ὄψις αἰσθητικὴ, δευτέρως δὲ τοῦ συνεμφαίνεσθαι τὸ μέγεθος τοῦ κεχρωσμένου σώματος, ὥσπερ γε καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μεταξὺ διάστημα καὶ τὴν πρὸς τὰ παρακείμενα κοινωνίαν.

- 24 ὅτι ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐνκεφάλου περιέχεται πνευματώδης οὐσία, πρὸς τὰς κατὰ προαίρεσιν ἐνεργείας ἐπιτήδειος τῇ ψυχῇ, δι' ὅλης ἐκτεταμένη τῆς οὐσίας τοῦ ἐνκεφάλου. καὶ δέδεικται τῷ Γαληνῷ τοῦτο τὸ πνεῦμα γεννώμενον ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτοῦ, ὅπερ ἐν μὲν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν ἔξω τεταμένον ἐπὶ πάντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα, κατὰ δὲ τοὺς ὕπνους, ὅταν ξηρότερον ἑαυτοῦ γεγονὸς ᾗ, κεκμηκὸς εἰς τὸ βάθος συνδύει δεόμενον ἀναπαύσεώς τε ἅμα καὶ θρέψεως.
- 25 ὅτι τὰ μὲν ἄλλα τῆς αἰσθήσεως ὄργανα ἐξ αἵματος τρέφεται. τῷ δὲ κατὰ τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου πνεύματι (ἀπὸ γὰρ τούτων ἐδείχθη τὸ πρῶτον ὄργανον γιγνόμενον εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς) τὸ διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐπ' αὐτὰς ἀφικούμενον πνεῦμα, προσωφελούμενόν τι, καὶ τῆς ἀναπνοῆς παρέχει τὴν τροφήν. ἅτε οὖν ἐν τῷ βάθει τοῦ σώματος ἀμφοτέρων τῶν τροφῶν οὐσῶν καταφέρεται τὸ πνεῦμα πρὸς τὸ βάθος.
- 26 ὅτι τοῦ ὁμαλύνεσθαι τὰ καθ' ὅλον τὸ σῶμα βέλτιόν ἐστιν αἰτιᾶσθαι τὸ ἔμφυτον θερμόν, ὡς καὶ τοῦτ' ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης. συνδύον γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις εἰς τὸ βάθος ἐκπέπτει μὲν καὶ τὰ κατὰ τὴν γαστέρα περιεχόμενα σιτία, καὶ τοὺς κατὰ τὰς φλέβας χυμοὺς ἡμιπέπτους τε καὶ ἀπέπτους εἰς τέλος ἄγει πέψεως. καὶ διὰ τοῦτο κρᾶσιν ὁμαλὴν πᾶν τὸ σῶμα ἴσχει, μηδαμῶθι μηδὲν ἡμιπέπτου τε καὶ ἀπέπτου καταλειπόμενον. γενομένης δὲ πολλῆς μὲν ἡσυχίας βραχυόνειρος ὕπνος ἐμπίπτει, καταλειφθεισῶν δὲ κινήσεων μειζόνων, οἷα καὶ ἐν οἷς ἂν τόποις λείπωνται, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα παρέσχοντο ἀφομοιωθέντα ἐντός, ἔξω τε ἐγερθεῖσιν ἀπομνημονευόμενα φαντάσματα.
- 27 ὅτι δοκεῖ καὶ Πλάτωνι καὶ τοῖς γεωμετρικοῖς ἀνδράσιν ἀπὸ τῶν λείων καὶ λαμπρῶν ἀνακλασθεῖσαν τὴν ὄψιν ἡμῶν ἐν ἴσαις γωνίαις ὁρᾶν. ὡς μὴ τῶν Ἐπικουρείων εἰδώλων ἀνακλᾶσθαι δυναμένων, ἐθλάσθη τε γὰρ ἂν οὕτω καὶ συνεχύθη.
- 28 <ΕΚ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ> (ὅτι δύο τὰ πρῶτα) ὅτι ἐὰν μὴ δέζηταί τις, ὅτι καὶ τὸ πάνυ θερμόν καὶ τὸ πάνυ ψυχρὸν ὀδυνηρὰ τοῖς αἰσθητικοῖς γίνεται σώμασι διαιροῦντα καὶ σχίζοντα τὴν συνέχειαν αὐτῶν (ἔστι γὰρ καὶ οὗτος ὁ λόγος οὐκ ἀπόβλητος, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῆς τῶν ἀπλῶν φαρμάκων δυνάμεως ἐπιδέδεκται, ὡς μὴ συγχωρῶν ὑπ' αὐτῶν διασπᾶσθαι τὴν οὐσίαν), δύο λοιπὸν τὰ πρῶτα καὶ γενικώτατα πάθη ποιητικὰ τῶν ἀλγημάτων ἐρεῖ· συνεχείας τε λύσιν καὶ τὴν κατὰ ποιότητα μεταβολήν, ἀθρόαν ἐκ τοῦ θερμαίνεσθαι καὶ ψύχεσθαι γινομένην, ὡς εἶναι τὸ ἀλγεινὸν πάθος ἀλλοίωσιν ἀθρόαν κατὰ ποιότητα καὶ συνεχείας λύσιν.
- 29 ὅτι εἰ ἐκ διεστώτων στοιχείων, οἷαιπερ αἱ ἄτομοι λέγονται πρὸς τῶν τιθεμένων αὐτάς, συνέκειτο τὰ σώματα ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤλγησεν ὡς Ἱπποκράτης φησὶν. συνέρχονται γὰρ αὗται κατ' αὐτοὺς καὶ πάλιν ἀποχωρίζονται, διαίρεσιν δὲ οὐδεμίαν οὐδὲ ἀλλοίωσιν ἴσχουσιν.
- 30 ὅτι πρόδηλον, ὡς τῶν περὶ πόνου λελεγμένων τάναντία περὶ τῆς ἡδονῆς ἐννοητέον ἐστίν. ἐὰν γὰρ τῶν διαφθειρόντων τὴν κατὰ φύσιν κρᾶσιν ἢ συνέχειαν ἐπανόρθωσίς τις γίνηται πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἄγουσα, τὴν μὲν ἀγωγὴν αὐτῆς ἡδὺ πάθος ἐροῦμεν, τὴν δὲ αἴσθησιν αὐτῆς ἡδονήν.
- 31 ὅτι οὐ δεῖ ἐννοεῖν περὶ τῶν θλιβομένων σωμάτων, ὡς ἐκφεύγει τὰ εἰρημένα δύο γένη. καὶ γὰρ καὶ τὸ τεινόμενον βιαίως καὶ τὸ θλιβόμενον καὶ τὸ θλώμενον εἰς κίνδυνον ἤκει τοῦ διασπασθῆναι τε καὶ φθαρῆναι.
- 32 ὅτι εἰ τὸ παρὰ φύσιν καὶ βίαιον γινόμενον ἀθρόον παρ' ἡμῖν πάθος ἀλγεινόν, τὸ ἄνευ βίας, ὃ μετ' εὐπετείας ὁ Πλάτων ὠνόμασεν, ἀναίσθητον εἰκότως γίνεται, λεληθυῖαν ἴσχον διὰ βραχύτητα τὴν μεταβολήν.
- 33 ὅτι τὸ βίαιον οὐκ ἔχοντα τὰ περὶ τὴν ὄψιν παθήματα· διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἀλγημάτων ἐστὶν ἐλευθέρα κατὰ τὰς ιδίων αἰσθητῶν διαγνώσεις. ὅψιν δὲ ἀκουστέον τὴν ὀπτικήν δύναμιν, οὐ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὄργανον, ὅπερ ἐστὶν ὀφθαλμός.

- ³³ οὐ γὰρ ὄψεως μόνης οὗτός γε ἀλλὰ καὶ ἀφῆς ἐστὶν ὄργανον, ἥτις ὑπὸ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν εἰς ὀδυνηρὰς ἄγεται διαθέσεις. ὥστε καθ' ὅσον ἐστὶν ὄργανον ὄψεως, οὐδὲν ὀδυνηρὸν ὑπὸ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν πάσχει.
- ³⁴ ὅτι ὅσα ἱκανῶς παχυμερῇ, τούτων αἱ ὀδυναὶ σφοδρόταται γίνονται. διὰ τοῦτο γοῦν καὶ τὴν ἀφῆν ὀδυνηροτάτην ἐν πολλοῖς πάθεσιν ἀποτελεῖσθαι συμβαίνει, διότι τὸ μόνιον αὐτῆς, ἐν ᾧ γίνεται, γεωδέστατον τῶν ἄλλων ἐστίν, ὥσπερ γε τὸ τῆς ὄψεως φωτοειδέστατον, ὅπερ ἐστίν, ὡς ἐπιδέδεικται, τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν, τὸ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς διαυγές. εἰκότως οὖν ἡ ὄψις ἥκιστα λυπεῖται πρὸς τῶν ἰδίων αἰσθητῶν τῆς ὑπερβολῆς. ἐφεξῆς δὲ τῆς ἀκοῆς ἐστὶν ἴδιον ὄργανον, εἴτα τρίτον αὐτῆς τὸ τῆς ὀσφρήσεως, καὶ τέταρτον τὸ τῆς γεύσεως, ὕστατον δὲ πάντων [τὸ τῆς ἀφῆς]...
- ³⁴ (λείπει τετράδιον)